

การบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร: ศึกษากรณีการบังคับใช้สิทธิในเภสัชภัณฑ์

Compulsory Licensing Measures for Pharmaceutical Products

¹อนุสรณ์ ไชยปุระ (Anusorn Chaipura)

²พินัย ณ นคร (Pinai Nanakorn)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Thammasat University)

Email: Son_chaipura@hotmail.com

Received May 15, 2020; Revised May 26, 2020; Accepted August 20, 2020

Abstract

A patent is a type of intellectual property protected under the *Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement)*. The TRIPS Agreement, according to the TRIPS Flexibility principle, indeed provides members with flexibilities for implementing TRIPS provisions in the way consistent with their domestic interests. One of such flexibilities surrounds compulsory licensing measures as provided in Article 31 of the TRIPS Agreement, which are implanted into the Patents Act, B.E. 2522 (1979) of Thailand. Notwithstanding, compulsory licensing of patented pharmaceutical products under the patent law of Thailand has been claimed by other countries as plagued with defects. This article intended to provide legal analysis by comparing the patent law currently in force in Thailand with international agreements and conventions, patents laws of other jurisdictions and also Thailand's new draft legislation on patents, on matters involving compulsory licensing in respect of patents. This study was a qualitative and documentary research. The study revealed that the Patents Act, B.E. 2522 (1979) of Thailand remains deficient on the issues concerning compulsory licensing in relation to patents. The deficiencies lie in the consideration of applications for compulsory licensing, compulsory licences, cancellation of compulsory licensing and, finally, and compulsory licensing on demand of the State.

Keywords: compulsory licensing; pharmaceutical product; patent

บทคัดย่อ

สิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ที่ได้รับความคุ้มครองตามความตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา หรือความตกลงทริปส์ ซึ่งในความตกลงทริปส์ก็ได้มีการกำหนดหลักการของมาตรการยืดหยุ่น (TRIPS Flexibility) เอาไว้ โดยหนึ่งในมาตรการยืดหยุ่นนั้นก็คือ มาตรการบังคับใช้สิทธิ ที่ได้มีการกำหนดไว้ในข้อ 31 และประเทศไทยเองก็ได้นำหลักการดังกล่าวนี้มาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แต่อย่างไรก็ตามจากการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรในภาคเอกชนของประเทศไทยที่ผ่านมาในอดีตยังได้ถูกกล่าวหาจากต่างประเทศว่า พระราชบัญญัติสิทธิบัตรของไทยยังมีความบกพร่องในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรอยู่ โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศไทยที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันกับอนุสัญญาระหว่างประเทศ พระราชบัญญัติสิทธิบัตรของต่างประเทศ และร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร ซึ่งเป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพทำการวิจัยแบบเอกสาร และจากผลการวิจัยพบว่าพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ยังมีความบกพร่องในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรอยู่ กล่าวคือ การพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร ใบอนุญาตนับบังคับใช้สิทธิ การยกเลิกการบังคับใช้สิทธิ และการใช้สิทธิโดยรัฐ

คำสำคัญ: การบังคับใช้สิทธิ; ภาลชกัณษ; สิทธิบัตร

บทนำ

ในประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในช่วงของสองทศวรรษที่ผ่านมาคือประเด็นในเรื่องของปัญหาและผลกระทบของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่อการสาธารณสุขอันเป็นผลมาจากการระบาดของโรคเอดส์และโรคภัยแรงอื่น ๆ (Jakkrit Kuanpoth, 2017) โดยหนึ่งในสิ่งที่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาได้ให้ความคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวนี้เอาไว้คือ สิทธิบัตร กล่าวคือเป็นหนังสือสำคัญที่รัฐได้ออกให้แก่ปัจเจกชนเพื่อทำการคุ้มครองในสิ่งประดิษฐ์ (Yanyong Puangraj, 1990) เป็นการให้รางวัลแก่ผู้คิดค้นสร้างสรรค์ผลงานทางทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นการตอบแทนที่บุคคลดังกล่าวได้ทำการคิดค้นสร้างสรรค์ในผลงานทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นมา (Edith T. Penrose: 1951) อีกทั้งผู้ประดิษฐ์เองก็มีหน้าที่จะต้องทำการเปิดเผยข้อมูลรายละเอียดของสิ่งประดิษฐ์ต่อสาธารณชน โดยจะต้องทำการเปิดเผยรายละเอียดของการประดิษฐ์อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและทำการยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่พร้อมกับคำขอรับสิทธิบัตร (Jakkrit Kuanpoth, 2017) แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาที่สิ่งประดิษฐ์ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของสิทธิบัตร ก็จะทำให้ผู้ทรงสิทธิบัตรเป็นผู้ที่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการที่จะทำการผลิต จำหน่าย หรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรในผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตรนั้น (Patent Act, B.E. 2522 (1979) Section 36) จากการที่ผู้ทรงสิทธิบัตรเป็นผู้ที่มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวนี้เอง มักจะทำการผูกขาดทางการค้าในผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตรนั้น (Handler M, et al., 1983) และทำการตั้งราคาของผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตรไว้สูงมาก อันเป็นเหตุให้บุคคลบางกลุ่มไม่สามารถที่จะทำการเข้าถึงในผลิตภัณฑ์นั้นได้ เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของจำนวนของทุนทรัพย์ที่จะสามารถทำการซื้อขายในผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้ ซึ่งในกลุ่มของบุคคลที่ได้กล่าวมานี้ส่วนมากจะเป็นประชาชนของกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา หรือกลุ่มของประเทศที่มีการพัฒนาน้อยที่สุด ซึ่งในทางการค้าและการตลาดโดยทั่วไปแล้วหากผู้ผลิตทำการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีราคาสูงเกินกว่าคนทั่วไป ผู้บริโภคก็มักจะทำการที่จะไม่เลือกซื้อใน

ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว แต่ถ้าหากว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนี้มีลักษณะที่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้งานโดยที่ไม่สามารถจะหาผลิตภัณฑ์อื่นใดมาทดแทนได้แล้ว เช่น ผลิตภัณฑ์จำพวกของเภสัชภัณฑ์ ก็ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถที่จะหาทางเลือกอื่นได้นอกจากต้องทำการซื้อขายในผลิตภัณฑ์ดังกล่าว อีกทั้งในการทำการซื้อขายในผลิตภัณฑ์ดังกล่าวผู้ซื้อก็ยังไม่มีอำนาจที่จะทำการต่อรองในการซื้อขายอีกด้วย (Suwit Wiboonpolprasert, 2002)

เภสัชภัณฑ์เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อันประกอบไปด้วย ยาและอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์ที่ช่วยในการรักษาชีวิตของมนุษย์ ซึ่งเมื่อมนุษย์ได้รับอาการเจ็บป่วยขึ้นมาแล้วมนุษย์ย่อมทำการแสวงหาหนทางที่จะทำการรักษาชีวิตของตนให้ยาวนานที่สุด อีกทั้งในหลักสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักพื้นฐาน ก็ได้ให้ความสำคัญในการให้สิทธิของการมีชีวิตอยู่และสุขภาพที่ดีของมนุษย์ แต่อย่างไรก็ตามในผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการรักษาชีวิตของมนุษย์นั้น ก็ได้มีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้ความคุ้มครองเอาไว้กล่าวคือ กฎหมายสิทธิบัตร

สิทธิบัตรเป็นสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง ที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมในความตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, 1994) หรือความตกลงทริปส์ (TRIPS Agreement 1994) โดยในความตกลงดังกล่าวนี้ก็ได้มีการกำหนดหลักการของมาตรการยืดหยุ่น (TRIPS Flexibility) เอาไว้ ซึ่งหนึ่งในมาตรการยืดหยุ่นนั้นก็คือ มาตรการบังคับใช้สิทธิ (Compulsory Licensing) หรือมาตรการ CL ที่ได้มีการกำหนดไว้ในข้อ 31 (TRIPS Agreement 1994, Article 31) อันเป็นบทบัญญัติที่เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ให้แต่ละประเทศสมาชิกจะต้องนำไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของตนเอง และประเทศไทยเองก็ได้นำหลักการดังกล่าวนี้มาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยก็เคยใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรในจำพวกของเภสัชภัณฑ์จำนวน 7 รายการ กล่าวคือ ยาต้านไวรัส HIV สองรายการ คือ ยา Efavirenz และยา Lopinivir & Ritonavir combination (LPV/r) ส่วนในรายการที่สาม คือ ยารักษาโรคหัวใจและหลอดเลือดจำนวนหนึ่งรายการคือ ยา Clopidogrel และยาอีกสี่รายการสุดท้าย คือ ยานำบำบัดโรคมะเร็งอันประกอบไปด้วย ยา Docetaxel ยา Letrozole ยา Erlotinib และยา Imatinib แต่อย่างไรก็ตาม มียาสองรายการที่ไม่มีการบังคับใช้ในนโยบายนี้จริง คือ ยา Imatinib และยา Erlotinib จึงทำให้ประเทศไทย มีการใช้มาตรการบังคับสิทธิจริงเพียง 5 รายการเท่านั้น (Research report, 2015)

ในการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิของประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมา ประเทศผู้เป็นเจ้าของสัญชาติของผู้ทรงสิทธิบัตรก็ได้มีการกล่าวอ้างว่าประเทศไทย ได้มีการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรที่ยังมีความบกพร่องในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิอยู่ และนำมาเป็นหนึ่งในเหตุของการตอบโต้ทางการค้าแก่ประเทศไทย โดยใช้มาตรการทางการค้าซึ่งประเทศที่ได้มีการตอบโต้เนื่องจากการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิของประเทศไทยนั้นส่วนมากก็เป็นประเทศมหาอำนาจทางการค้าของโลก และเพื่อที่จะทำการวิจัยว่าพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย ดังกล่าวนี้อาจมีความบกพร่องในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรหรือไม่ วิจัยนี้จึงทำการวิจัยในปัญหาของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร โดยจะทำการศึกษาเปรียบเทียบกับอนุสัญญาระหว่างประเทศความตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS) อีกทั้งยังทำการศึกษาในส่วนพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของต่างประเทศ คือ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร ค.ศ. 1970 (The Patents Act 1970) ของประเทศอินเดีย พระราชบัญญัติสิทธิบัตร ค.ศ. 1983 (The Patents Act 1983) ประเทศมาเลเซีย และศึกษาในร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่....) พ.ศ. ที่ประเทศไทยกำลังดำเนินการแก้ไข โดยจากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย ยังมีความบกพร่องในเรื่องของการบังคับใช้

สิทธิในสิทธิบัตรอยู่กล่าวคือ ในเรื่องของการพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร ใบอนุญาตนับบังคับใช้สิทธิ การยกเลิกการบังคับใช้สิทธิ และการใช้สิทธิโดยรัฐ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรตามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาระหว่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรของพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาพระราชบัญญัติสิทธิบัตรที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบันเกี่ยวกับมาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรของประเทศไทยและทำการศึกษาร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ.
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศไทยที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันกับอนุสัญญาระหว่างประเทศ พระราชบัญญัติสิทธิบัตรของต่างประเทศ และร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ. ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร
5. เพื่อปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม และพัฒนาพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรของเกสซ์ ทัศน์ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 เพื่อทำการแก้ไขในความบกพร่องของพระราชบัญญัติดังกล่าวให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยจะทำการศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบ กับอนุสัญญาระหว่างประเทศความตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS) พระราชบัญญัติสิทธิบัตรของต่างประเทศกล่าวคือ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร ค.ศ. 1970 (The Patents Act 1970) ของประเทศอินเดีย พระราชบัญญัติสิทธิบัตร ค.ศ. 1983 (The Patents Act 1983) ประเทศมาเลเซีย และศึกษาในร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในความบกพร่องของมาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรดังกล่าว

ทบทวนวรรณกรรม

1. ทรัพย์สินทางปัญญา

ในคำว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property)” เป็นคำที่ได้ถูกใช้มาตั้งแต่ต้นในอดีตแต่เป็นคำที่ฟังจะมีการใช้มาได้ไม่นานนักประมาณสองร้อยกว่าปีที่ผ่านมา โดยอาจจะมีการนำมาใช้ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 19 จนค่อย ๆ มีการนำมาใช้มากขึ้นจนถึงปัจจุบัน (Edward C. Walterscheid, 2002) ในส่วนของทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) เป็นสิทธิที่กฎหมายให้ความคุ้มครองในการสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาของมนุษย์ รวมถึงการประดิษฐ์ (invention) การออกแบบ (designs) เครื่องหมายการค้าและบริการ (trade and service marks) สิ่งบ่งชี้แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ (geographical indications) และการแสดงออกซึ่งความคิด (expression of idea) ซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นสิทธิทางกฎหมายเหมือนกับทรัพย์สินทั่วไป เป็นสิทธิทางกฎหมายที่มีอยู่เหนือผลงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ทางปัญญาของมนุษย์ จะทำให้ผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้นมีสิทธิที่จะกีดกันบุคคลอื่นจากการใช้ผลงานที่ตนได้ทำการคิดสร้างสรรค์ขึ้นนั้น โดยสิทธิดังกล่าวนี้เรียกว่า “สิทธิเด็ดขาด” (exclusive right)

(Jakkrit Kuanpoth, 2017) โดยสิทธิเด็ดขาดของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานั้นเป็นสิทธิในทางปฏิเสธหรือนิเสธสิทธิ (negative rights) (Ackiron, 1990) ที่จะทำให้ผู้ทรงสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาทำการปฏิเสธบุคคลอื่นใดที่มาทำการใช้สิทธิของตนได้ ซึ่งจากอดีตที่ผ่านมาได้มีการให้ความหมายคำว่าทรัพย์สินทางปัญญาไว้หมายถึงเฉพาะในกลุ่มของ “ลิขสิทธิ์” ต่อมาก็ได้มีการให้ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญาให้ขยายออกไปถึง “สิทธิในทางอุตสาหกรรม” กล่าวคือ สิทธิจำพวกของ สิทธิบัตร การออกแบบผลิตภัณฑ์ (Staniforth and Christopher, 2001) ซึ่งต่อมาในปัจจุบันก็มีการให้ความหมายรวมไปถึงการออกแบบผังภูมิของวงจรรวม การคุ้มครองพันธุ์พืช การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ โดเมนเนม หรือสิ่งที่จะให้ความหมายรวมถึงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีก

2. สิทธิบัตร

ในส่วนของความหมายของสิทธิบัตรตามกฎหมายไทยได้ให้ความหมายของสิทธิบัตรไว้ 2 ประการคือ

สิทธิบัตรในความหมายแรก หมายถึง หนังสือสำคัญที่รัฐออกให้เพื่อการคุ้มครองการประดิษฐ์ (Inventions) หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product designs) ตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และให้รวมถึงอนุสิทธิบัตร (Petty Patent) ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

สิทธิบัตรในความหมายที่สอง หมายถึง ลักษณะการคุ้มครองคือ สิทธิพิเศษที่กฎหมายบัญญัติให้เจ้าของสิทธิบัตรมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวหรือสิทธิเด็ดขาด (exclusive right) ในการแสวงหาประโยชน์จากการประดิษฐ์ หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตร

3. มาตรการบังคับใช้สิทธิ

มาตรการบังคับใช้สิทธิ (Compulsory Licensing หรือมาตรการ CL) เป็นหนึ่งในมาตรการที่เป็นข้อยกเว้นในการใช้สิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิบัตร โดยมาตรการดังกล่าวนี้ได้ถูกกำหนดไว้ในความตกลงระหว่างประเทศ (TRIPS Agreement, Article 31) สำหรับการบังคับใช้สิทธิสามารถที่จะทำการบังคับใช้สิทธิได้ทั้งรัฐและเอกชน สำหรับการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐนั้น รัฐสามารถที่จะทำการบังคับใช้สิทธิด้วยตนเองหรือให้บุคคลอื่นกระทำการแทนรัฐก็ได้ ซึ่งการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิดังกล่าวนี้รัฐจะต้องดำเนินการเจรจาขอความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิบัตรก่อน หรือบางกรณีรัฐก็ไม่ต้องทำการขอความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิบัตรก็ได้ถ้าเข้าเหตุในข้อยกเว้น และที่สำคัญที่สุดรัฐที่ใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของกฎหมายระหว่างประเทศกำหนดไว้ด้วย ในส่วนของเหตุผลที่ใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิเป็นเหตุผลของแต่ละประเทศที่จะให้เหตุผลของตนเองในการประกาศบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร ซึ่งการบังคับใช้สิทธิอาจจะกระทำได้ในกรณีดังต่อไปนี้

3.1 การไม่ใช้งานสิทธิบัตร

สำหรับการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรในกรณีดังกล่าวนี้ ได้ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อที่จะทำการแก้ไขปัญหากองการที่ผู้ทรงสิทธิบัตรไม่ทำการใช้งานในสิทธิบัตรของตน หรือมีการใช้งานที่ไม่เหมาะสมต่อความต้องการตามสมควรของประเทศที่ได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้ทรงสิทธิบัตร

3.2 การใช้งานเพื่อสาธารณประโยชน์

เป็นการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิที่เกิดขึ้นจากกรณีที่มีการเกิดเหตุฉุกเฉินแห่งชาติ หรือสถานการณ์เร่งด่วนอย่างยิ่งยวด เช่น ในกรณีของเกิดโรคระบาด เกิดสงคราม เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร ในกรณีของการใช้งานเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐ

3.3 การใช้งานเพื่อสาธารณชนที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์

เป็นการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิที่เป็นการตอบสนองต่อความต้องการในส่วนรวมของสาธารณะที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์หรือผลกำไร โดยมาตรการบังคับใช้สิทธิในกรณีดังกล่าวนี้อาจจะมีชื่อเรียกเรียกอีกอย่างว่า “การบังคับใช้สิทธิโดยรัฐ” (government use) ซึ่งเป็นการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิโดยหน่วยงานของรัฐเอง หรือรัฐอาจมอบอำนาจให้เอกชนทำการก็ได้ แต่ที่สำคัญก็คือการใช้มาตรการดังกล่าวนี้ต้องมีใช้เพื่อหาผลประโยชน์กำไร

3.4 การไม่ยินยอมให้ใช้โดยสมัครใจ

เป็นการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิที่รัฐอาจใช้การบังคับสิทธิ ในกรณีที่มีการเจรจาต่อรองของความยินยอมของผู้ทรงสิทธิบัตรให้มีการบังคับใช้สิทธิ แต่ผู้ทรงสิทธิบัตรนั้นก็ได้นำการปฏิเสธที่จะให้อนุญาตในการใช้สิทธิในสิทธิบัตรของตนโดยสมัครใจ โดยปรากฏว่าการที่ผู้ทรงสิทธิบัตรที่ได้ทำการปฏิเสธที่จะให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรของตนโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร

3.5 เพื่อเยียวยาการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการแข่งขัน

เป็นการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิที่เกิดขึ้นเนื่องจากการที่ผู้ทรงสิทธิบัตรนั้น ได้ทำการใช้สิทธิในการผูกขาดในการค้า หรือทำการกีดขวางทางการค้า หรือการที่ผู้ทรงสิทธิบัตรนั้นได้กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อการค้า

3.6 กรณีที่มีสิทธิบัตรสองฉบับเกี่ยวข้องกัน

เป็นการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิโดยที่การใช้สิทธิในสิทธิบัตรของสิ่งประดิษฐ์อันหนึ่งไม่สามารถที่จะกระทำการได้ เนื่องจากการใช้สิทธิดังกล่าวนี้จะไปทำการละเมิดสิทธิในสิทธิบัตรของสิ่งประดิษฐ์อีกชิ้นหนึ่ง ถ้าเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นมากอาจขอใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิได้ โดยสามารถแสดงให้เห็นว่าถ้าสิทธิบัตรของตนได้มีการบังคับใช้สิทธิแล้วจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน ซึ่งการบังคับใช้สิทธิในกรณีดังกล่าวนี้จะต้องเป็นกรณีที่สิทธิบัตรที่ได้รับการคุ้มครองภายหลังมีประโยชน์ในด้านเทคโนโลยี หรืออุตสาหกรรม หรือในด้านของความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ หรือในด้านต่าง ๆ มากกว่าสิทธิบัตรที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอันแรก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือ เป็นการศึกษาวิจัยโดยการค้นคว้า ข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ บทความทางวิชาการ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการบังคับใช้สิทธิ ทั้งกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ว่ามีความเหมาะสมและเพียงพอในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิหรือไม่ และมีข้อบกพร่องประการใดบ้าง โดยสมควรที่จะทำการแก้ไขปรับปรุง หรือเพิ่มเติมอย่างไรบ้าง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรยาจำนวน 7 รายการ ซึ่งเป็นการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐ เพื่อที่จะทำให้ประชาชนที่กำลังประสบปัญหาในเรื่องของการเข้าถึงยาที่ใช้ในการรักษาอาการป่วยของตนให้สามารถทำการเข้าถึงยาได้ ในขณะนั้นยาที่ใช้ในการรักษาได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร อีกทั้งผู้ทรงสิทธิบัตรก็เป็นกลุ่มของบริษัทที่มาจากต่างประเทศยังได้ทำการตั้งราคาของยาที่ใช้ในการรักษาไว้สูงมาก ประกอบ

กับในขณะนั้นงบประมาณของรัฐบาลที่จะทำการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถที่จะทำการเข้าถึงยาได้นั้นไม่เพียงพอสำหรับทุกคน และจำนวนผู้ป่วยก็มีการเพิ่มจำนวนมากขึ้น จึงทำให้รัฐต้องตัดสินใจที่จะใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรยา ดังกล่าว ต่อมาภายหลังจากการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรยาแล้วก็ได้ถูกประเทศผู้ที่เป็นเจ้าของสิทธิบัตรยาของผู้ทรงสิทธิบัตรทำการกล่าวอ้างว่า การใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรของประเทศไทยยังมีความบกพร่องในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิอยู่ ทำให้นำมาเป็นหนึ่งในเหตุผลที่สำคัญในการใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้าที่ทำโดยสหรัฐอเมริกาเป็นผลทำให้ประเทศไทยถูกตัดสินคดีพิเศษทางภาษีศุลกากร (GSP) ในสินค้าบางชนิด ได้แก่ โพลีเอทิลีน เทเรฟทาเลต (HS 39076000) เครื่องเพชรพลอยทำด้วยโลหะมีค่าอื่น ๆ (HS 71131950) และโทรทัศน์สีจอแบน (HS 85287264) อีกทั้งยังถูกบริษัท Abbott Laboratories ซึ่งเป็นบริษัทยา ได้ทำการตอบโต้ทางการค้าโดยทำการยื่นหนังสือถึงกองควบคุมยาสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เพื่อทำการเพิกถอนการขึ้นทะเบียนยาใหม่ของไทยจำนวน 7 รายการและทำการประกาศว่าบริษัทจะไม่ยื่นขอขึ้นทะเบียนยาใหม่และจะทำการพิจารณาเพิกถอนคำขอขึ้นทะเบียนยาใหม่ไปจนกว่ารัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งยกเลิกมาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรยา ดังนั้นจากการวิจัยในเรื่องดังกล่าวนี้พบว่าพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย ยังมีความบกพร่องในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรอยู่กล่าวคือ การพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร ใบอนุญาตบังคับใช้สิทธิ การยกเลิกการบังคับใช้สิทธิ และการใช้สิทธิโดยรัฐ ซึ่งจากผลของการบกพร่องดังกล่าวนี้ทำให้ประเทศไทยควรที่จะดำเนินการแก้ไขในความบกพร่องของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร ในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรในส่วนของการพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร ใบอนุญาตบังคับใช้สิทธิ การยกเลิกการบังคับใช้สิทธิ และการใช้สิทธิโดยรัฐ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อที่จะไม่ให้เกิดปัญหาในกรณีดังกล่าวนี้ขึ้นอีกถ้าหากมีการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรของเภสัชภัณฑ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

อภิปรายผล

จากการศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย กับอนุสัญญาระหว่างประเทศความตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS) ประกอบกับพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของต่างประเทศกล่าวคือ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร ค.ศ. 1970 (The Patents Act 1970) ของประเทศอินเดีย พระราชบัญญัติสิทธิบัตร ค.ศ. 1983 (The Patents Act 1983) ของประเทศมาเลเซีย และร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ. พบว่ามีความบกพร่องดังต่อไปนี้

1. การพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร

ในการพิจารณาในคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ตามมาตรา 49 วรรคสอง ในกรณีที่ผู้ทรงสิทธิบัตรทำการใช้สิทธิในสิทธิบัตรโดยมิชอบ หรือในกรณีที่สิทธิบัตรสองฉบับมีความเกี่ยวข้องกัน เมื่อได้รับคำขอใช้สิทธิในสิทธิบัตรแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งกำหนดวันสอบสวนคำขอไปยังผู้ขอใช้สิทธิ ผู้ทรงสิทธิบัตร และผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรพร้อมกับส่งสำเนาคำขอให้แก่บุคคลดังกล่าวด้วย (Patent Act, B.E. 2522 (1979) Section 49) จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตราดังกล่าวนี้ ได้ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการที่จะทำการพิจารณาการขออนุญาตบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรเพียงบุคคลเดียว จากการที่ได้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการพิจารณาการอนุญาตบังคับใช้สิทธิเพียงคนเดียวนั้น จึงอาจเกิดปัญหาในกรณีที่ว่าการพิจารณาของพนักงานเจ้าหน้าที่อาจมีความผิดพลาดเกิดขึ้น หรือในกรณีที่เกิดการพิจารณาที่ไม่รอบครอบใน

ประเด็นต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาทั่วไปย่อมมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ในการพิจารณาคำร้องขอตั้งกล่าว ประกอบกับร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ. ก็ได้ทำการแก้ไขในประเด็นดังกล่าวนี้ โดยมีการแก้ไขไว้ในบทบัญญัติมาตรา 30 ซึ่งได้มีการแก้ไขเนื้อหาของบทบัญญัติดังกล่าวคือ เมื่อได้รับคำขอใช้สิทธิจากผู้ที่ทำการยื่นคำร้องขอใช้สิทธิแล้ว ให้อธิบดีทำการมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่น้อยกว่าสามคนแต่ไม่เกินห้าคนเป็นผู้ทำการพิจารณาการขอบังคับใช้สิทธิ ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตรดังกล่าวในกรณีที่ได้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่น้อยกว่าสามคนทำการพิจารณา เนื่องจากเป็นจำนวนที่ไม่น้อยจนเกินไปและสามารถหาเสียงข้างมากได้ในกรณีที่ความเห็นไม่ตรงกัน แต่ไม่เห็นด้วยกับจำนวนพนักงานเจ้าหน้าที่จำนวนห้าคนที่เกินจำนวนขั้นสูงที่มีการกำหนดไว้ โดยผู้วิจัยเห็นว่าควรพิจารณาเป็นกรณีไปว่าคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรนั้นมีความสำคัญเพียงใด ถ้าสิทธิบัตรที่ได้มีการร้องขอนั้นเป็นสิทธิบัตรที่มีความสำคัญต่อการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อาจให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการพิจารณาเกินห้าคนก็ได้ และควรสามารถที่จะให้ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาอื่นร่วมเป็นคณะกรรมการพิจารณาด้วยก็ได้ เพื่อให้เกิดความรอบครอบที่สุจริตในการพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิ

กรณีต่อมาในส่วนของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ตามมาตรา 49 วรรคสาม ซึ่งเป็นเรื่องของการสอบสวนของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการพิจารณาคำขออนุญาตการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถที่จะทำการเรียกผู้ขอใช้สิทธิ ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรมาให้อัยคำชี้แจง ให้ส่งเอกสาร หรือสิ่งใดเพิ่มเติมก็ได้ (Patent Act, B.E. 2522 (1979) Section 49) โดยจะเห็นได้ว่ามาตราดังกล่าวนี้มีได้ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถที่จะเรียกบุคคลอื่น มาให้อัยคำชี้แจง หรือส่งมอบเอกสารอื่นได้ และในร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ. ที่ได้ทำการแก้ไขไว้ในมาตรา 30 ก็ได้มีการให้อำนาจที่จะสามารถทำการอนุญาตให้บุคคลอื่นใดมาให้อัยคำชี้แจงได้ ให้ส่งเอกสาร หรือสิ่งใดเพิ่มเติมได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตรดังกล่าวนี้

พระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศไทย ยังขาดหลักกฎหมายที่ใช้ในการกำหนดแนวทางในการพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรแบบพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศอินเดีย ตามมาตรา 84 ที่ได้มีการวางหลักกฎหมายไว้ว่า ในการพิจารณาในคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในกรณีดังกล่าวนี้เจ้าพนักงานทำการพิจารณาคำร้องขอจะต้องคำนึงถึง (1) ลักษณะของสิ่งประดิษฐ์ ระยะเวลาตั้งแต่การจดทะเบียนสิทธิบัตร และมาตรการวิธีการที่ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ใช้ไปแล้วเพื่อทำการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในสิ่งประดิษฐ์ (2) ความสามารถของผู้ยื่นคำร้องในการทำหรือสร้างสิ่งประดิษฐ์เพื่อสาธารณะประโยชน์ (3) ความสามารถของผู้ยื่นคำร้องในการรับความเสี่ยงในการจัดหาเงินทุนและการดำเนินการประดิษฐ์ถ้าผู้ยื่นคำร้องได้รับการอนุญาต (The Patents Act 1970, Article 84) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะทำการบัญญัติในหลักกฎหมายดังกล่าวนี้ไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรไทยด้วย เพื่อให้การพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรมีแบบแผนในการพิจารณาคำร้องที่ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งในเรื่องของการกำหนดระยะเวลาในการใช้ความพยายามในการเจรจาขอใช้สิทธิกับผู้ทรงสิทธิบัตรที่ผู้ประสงค์ทำการบังคับใช้สิทธิจะต้องทำการเจรจานั้น ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ของไทย ได้กำหนดให้ผู้ขอใช้สิทธิจะต้องแสดงว่าผู้ขอได้พยายามขออนุญาตใช้สิทธิตามสิทธิบัตรจากผู้ทรงสิทธิบัตร โดยได้เสนอเงื่อนไขและค่าตอบแทนที่เพียงพอตามพฤติการณ์แห่งกรณีแล้ว แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ภายในระยะเวลาอันสมควร (Patent Act, B.E. 2522 (1979) Section 46) เนื่องจากการกำหนดอัยคำชี้แจงว่า “ระยะเวลาอันสมควร” นี้อาจจะทำให้ผู้ทรงสิทธิบัตรทำการประวิงเวลาเพื่อที่จะให้ตนเองได้ถูกบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรให้ช้าที่สุด ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติ

สิทธิบัตรของอินเดียที่ได้มีการกำหนดให้ผู้ทำการยื่นคำร้องขอให้บังคับใช้สิทธิได้ใช้ความพยายามในการขอใช้สิทธิจากผู้ทรงสิทธิบัตรตามข้อกำหนดและเงื่อนไขที่เหมาะสมแล้ว และได้มีการใช้ความพยายามดังกล่าวแล้วอย่างเต็มที่แล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ในส่วนของคำว่า “ระยะเวลาที่เหมาะสม” หมายถึงช่วงเวลาที่ไม่เกินกว่าระยะเวลา 6 เดือน ตามระยะเวลาปกติในการใช้ความพยายามในการขอใช้สิทธิจากผู้ทรงสิทธิบัตร (The Patents Act 1970, Article 84) โดยผู้วิจัยเห็นว่าควรนำหลักการดังกล่าวนี้มาใช้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรไทย เพื่อตัดปัญหาการประวิงเวลาของผู้ทรงสิทธิบัตร

2. ใบอนุญาตบังคับใช้สิทธิ

ในกรณีของการกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิในการบังคับใช้สิทธิของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ตามมาตรา 50 นั้น ได้กำหนดให้อธิบดีมีหน้าที่ที่จะต้องทำการกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไขในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตร และข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร ตามที่ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ตกลงกับผู้ทรงสิทธิบัตรในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายสามารถที่จะตกลงกันได้ ส่วนในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้อธิบดีกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไข และข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรตามสมควรตามที่กฎหมายกำหนดไว้ (Patent Act, B.E. 2522 (1979) Section 50) ซึ่งต่างจากร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ. ที่ทำการแก้ไขนั้นได้ให้อำนาจอธิบดีแบบเด็ดขาดในการกำหนดเงื่อนไขในการใช้สิทธิตามสิทธิบัตร และข้อจำกัดสิทธิในสิทธิบัตร โดยที่ไม่ต้องรับฟังข้อตกลงของผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรกับผู้ทรงสิทธิบัตรก่อน โดยผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ทำการตกลงกับผู้ทรงสิทธิบัตรก่อน เนื่องจากในข้อตกลงดังกล่าวนี้มีผลประโยชน์ต่อบุคคลทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมาก อีกทั้งในร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ. มีการแก้ไขให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ตกลงกับผู้ทรงสิทธิบัตร ในการกำหนดค่าตอบแทนภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ตกลงกับผู้ทรงสิทธิบัตรในเงื่อนไข และข้อจำกัดสิทธิในการบังคับใช้สิทธิ ตามระยะเวลาของการตกลงในส่วนของการค่าตอบแทนกล่าวคือภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน เมื่อบุคคลทั้งสองไม่สามารถตกลงกันได้จึงควรให้อำนาจแก่อธิบดีเป็นผู้กำหนดตามสมควร

ส่วนเรื่องของการกำหนดขอบเขตและระยะเวลาในการบังคับใช้สิทธินั้น ตามมาตรา 50 ได้มีการกำหนดขอบเขตและระยะเวลาที่อนุญาตต้องไม่เกินกว่าพฤติการณ์อันจำเป็น (Patent Act, B.E. 2522 (1979) Section 50) ซึ่งการกำหนดในลักษณะดังกล่าวนี้อาจนำไปสู่ปัญหาในการตีความของคำว่า “พฤติการณ์อันจำเป็น” นั้นจำเป็นแค่ไหนหรือจำเป็นเพียงใด โดยต่างจากความตกลงทริปส์ที่ได้มีการกำหนดให้ การใช้สิทธิภายใต้มาตรการบังคับใช้สิทธินั้นจะต้องถูกจำกัดอยู่เฉพาะตามวัตถุประสงค์ที่นำไปสู่การอนุญาตให้ใช้สิทธิเท่านั้น ในส่วนของระยะเวลาในการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิจะต้องถูกจำกัดอยู่ตามวัตถุประสงค์ของการใช้สิทธิ (TRIPS Agreement, Article 31(c)) ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับหลักการดังกล่าวนี้เพื่อตัดปัญหาในการตีความที่อาจจะเกิดขึ้นมาได้ในอนาคต อีกทั้งในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการแก้ไขในใบอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบพระราชบัญญัติสิทธิบัตรอินเดีย ที่ได้กำหนดหลักการดังกล่าวนี้เอาไว้ในมาตรา 88 ซึ่งเป็นการที่ได้ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีที่ข้อตกลง และเงื่อนไขของใบอนุญาตให้ใช้สิทธิที่มีการพิจารณาอนุญาตโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยที่ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในระยะเวลาใด ๆ หลังจากที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธินั้นได้ทำการใช้งานในสิ่งประดิษฐ์ในเชิงพาณิชย์เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 12 เดือน ได้ทำการยื่นคำร้องขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ สำหรับการแก้ไขข้อตกลงพื้นฐานที่ว่าด้วยข้อกำหนดและเงื่อนไขที่ได้มีการกำหนดกันไว้นั้น ซึ่งได้มีการพิสูจน์แล้วว่าเป็นภาระมากกว่าที่คาดไว้ และด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถใช้งานในสิ่งประดิษฐ์ได้เว้นแต่

จะมีแต่ความเสียหาย (The Patents Act 1970, Article 88) โดยผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะนำหลักการดังกล่าวนี้มาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรไทยด้วย เนื่องจากเมื่อมีความเสียหายอันเกิดจากข้อตกลงพื้นฐานแล้วก็ควรให้อำนาจในการแก้ไขในความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย

3. การยกเลิกการบังคับใช้สิทธิ

การยกเลิกการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ของไทย ตามมาตรา 50 ทวิ ได้มีการกำหนดกรณีที่สามารถที่จะทำการยกเลิกในใบอนุญาตบังคับใช้สิทธิไว้เพียงแต่กรณีเดียวกล่าวคือ เป็นกรณีตามมาตรา 46 เท่านั้น คือการที่ผู้ทรงสิทธิบัตรได้ทำการใช้สิทธิในสิทธิบัตรโดยมิชอบ โดยมาตราดังกล่าวนี้ไม่ได้ให้อำนาจที่จะทำการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิในกรณีอื่น ๆ เช่น การบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรที่เป็นการใช้สิทธิโดยรัฐที่ได้กระทำการเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยมิได้มุ่งหวังในผลกำไรในทางการค้าและพาณิชย์ หรือการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรที่เป็นกรณีเหตุการณ์เร่งด่วนอย่างยิ่ง หรือการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรที่อยู่ในภาวะของสงคราม ซึ่งมีความแตกต่างจากความตกลงทริปส์ อันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ประเทศสมาชิกทำการบัญญัติกฎหมายภายในของตนเองให้มีมาตรฐานที่ไม่ต่ำกว่าความตกลงทริปส์ ได้มีการกำหนดเอาไว้ในข้อ 31(g) โดยมีหลักการว่า ในการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธินั้นสามารถจะทำการสิ้นสุดลง เมื่อสถานการณ์ที่นำไปสู่การใช้มาตรการดังกล่าวได้ทำการหมดสิ้นไปและไม่น่าจะกลับมาอีก (TRIPS Agreement, Article 31(g)) โดยผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการแก้ไขในการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรให้เป็นไปตามความตกลงทริปส์ อีกทั้งพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจในการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร เหมือนกับพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศมาเลเซียกล่าวคือ ในกรณีที่ถ้าผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร ได้มีการกำหนดระยะเวลาไว้ตามใบอนุญาตให้ใช้สิทธิและไม่ทำการเริ่มใช้งานในสิ่งประดิษฐ์ที่ได้รับสิทธิบัตรนั้นในประเทศมาเลเซีย หรือยังไม่ได้ทำการเตรียมการอย่างจริงจังสำหรับการบังคับใช้สิทธินั้น หรือถ้าหากผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรได้กระทำการใช้สิทธิโดยที่ไม่เกี่ยวข้องในขอบเขตของการอนุญาตบังคับใช้สิทธิตามที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตให้ใช้สิทธิ หรือถ้าหากผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการบังคับใช้สิทธิมีการค้างชำระค่าตอบแทนตามที่กำหนดไว้ในการบังคับใช้สิทธิ (The Patents Act 1983, Article 54) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะนำหลักการดังกล่าวนี้มาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศไทยด้วย เพื่อที่เป็นการให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรต้องทำการใช้สิทธิอย่างเต็มที่ มิฉะนั้นอาจถูกทำการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิได้ถ้าไม่ได้ทำการตามหลักการดังกล่าวนี้

ในกรณีของข้อยกเว้นในการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรที่เป็นการใช้สิทธิโดยรัฐ ที่ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นของการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐแบบพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศมาเลเซียกล่าวคือ ถ้ารัฐมนตรีมีความพึงพอใจว่าต้องการที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมายของหน่วยงานของรัฐบาล หรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของรัฐ (The Patents Act 1983, Article 84) ก็สามารถไม่ต้องทำการยกเลิกการใช้สิทธิโดยรัฐได้ถ้าเข้าตามเหตุในข้อยกเว้นดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรบัญญัติหลักการดังกล่าวนี้ไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรไทยด้วย

4. การใช้สิทธิโดยรัฐ

ในกรณีของการใช้สิทธิโดยรัฐตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ตามมาตรา 51 นี้ เป็นกรณีที่รัฐได้มีการออกคำสั่งในการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร ซึ่งจะกระทำการต่อเมื่อในการประกอบกิจการอันเป็นสาธารณูปโภคหรือ การอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ หรือการสงวนรักษา หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแหวดล้อม หรือป้องกัน หรือบรรเทาการขาดแคลนอาหาร ยา หรือสิ่งอุปโภคบริโภคอย่างอื่นอย่างรุนแรง หรือ

เพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น โดยหน่วยงานของรัฐที่จะมีอำนาจในการออกมาตรการบังคับใช้สิทธิในกรณีดังกล่าวนี้คือ กระทรวง ทบวง กรม โดยอาจกระทำการดังกล่าวเอง หรือให้บุคคลอื่นกระทำการแทนก็ได้ (Patent Act, B.E. 2522 (1979) Section 51) ซึ่งการที่ได้ให้หน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานมีอำนาจในการประกาศใช้มาตรการบังคับใช้สิทธินี้ อาจเกิดปัญหาในเรื่องความสับสนในอำนาจของหน่วยงาน เช่น คำสั่งของกรมจะผูกพันกระทรวงหรือไม่ คณะกรรมการสิทธิบัตรมีอำนาจที่จะวินิจฉัยคำสั่งกระทรวงอื่นหรือไม่ หรืออธิบดีต้องออกใบอนุญาตบังคับใช้สิทธิให้แก่กระทรวงอื่นหรือไม่ ประกอบกับร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ.... ได้มีการแก้ไขในเรื่องดังกล่าวนี้ไว้ในมาตรา 34 โดยได้มีการให้อำนาจของหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจในการออกคำสั่งในการบังคับใช้สิทธิเหลือเพียงหน่วยงานเดียวคือ กระทรวง ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตรดังกล่าว เพื่อเป็นการตัดปัญหาในเรื่องของความสับสนในอำนาจของการประกาศบังคับใช้สิทธิของหน่วยงานรัฐ อีกทั้งหน่วยงานที่จะมีอำนาจในการประกาศในการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐนั้น จะต้องเป็นหน่วยงานระดับกระทรวงเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการออกคำสั่งการบังคับใช้สิทธิเพราะอาจจะทำการกระทบต่อประเทศในหลาย ๆ ด้าน เช่น การค้าการลงทุนระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่ได้ให้อำนาจศาลในการตีความในการกระทำที่มีลักษณะเป็นการกีดกันการค้าการแข่งขันเช่นเดียวกับ พระราชบัญญัติสิทธิบัตรของประเทศมาเลเซียกล่าวคือ ศาลหรือองค์กรที่มีอำนาจที่เกี่ยวข้องได้ตีความว่าการกระทำของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ได้รับโอนสิทธิในสิทธิบัตรมีพฤติกรรมที่เป็นการกีดกันการค้าการแข่งขัน (The Patents Act 1983, Article 84) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรนำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรของไทยด้วย เพื่อเพิ่มหน่วยงานที่สามารถทำการตีความในพฤติกรรมที่เป็นการกีดกันการค้าการแข่งขัน

ประการสุดท้ายในกรณีของการกำหนดค่าตอบแทน เจือนไซ และข้อจำกัดสิทธิในการใช้สิทธิโดยรัฐของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 นี้ตามมาตรา 51วรรคสอง ได้มีการกำหนดให้นำมาตรา 50 มาใช้บังคับโดยอนุโลม (Patent Act, B.E. 2522 (1979) Section 51) ซึ่งการที่พระราชบัญญัติสิทธิบัตรได้ทำการบัญญัติในลักษณะดังกล่าวนี้อาจนำไปสู่ปัญหาการตีความได้ เนื่องจากบริบทของการบังคับใช้สิทธิที่ต่างกันกล่าวคือ การบังคับใช้สิทธิตามมาตรา 50 เป็นการบังคับใช้สิทธิตามความประสงค์ของผู้ร้องขอแบบเอกชน แต่การบังคับใช้สิทธิตามมาตรา 51 เป็นการใช้สิทธิโดยรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ จึงอาจเกิดปัญหาการตีความได้ว่าอนุโลมเพียงใด ประกอบกับร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่...) พ.ศ.ได้มีการแก้ไขในเรื่องดังกล่าวนี้ไว้ในมาตรา 34 วรรคสอง และวรรคสามที่ได้มีการกำหนดกำหนดในเรื่องของค่าตอบแทน เจือนไซใน และข้อจำกัดสิทธิในการบังคับใช้สิทธิ ไว้ในมาตราของตัวเองโดยไม่ต้องนำไปอนุโลมตามมาตราอื่นแล้ว ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับหลักการดังกล่าวนี้

สรุปผล

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทย ยังมีความบกพร่องในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรของเอกชนอยู่กล่าวคือ ในเรื่องของการพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร เช่น ในเรื่องของการให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่เพียงแต่ผู้เดียวในการพิจารณาคำขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร เรื่องอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่จะเรียกบุคคลอื่นใดมาให้ถ้อยคำหรือเอกสารเพิ่มเติม เรื่องของการกำหนดระยะเวลาในการขอใช้สิทธิของผู้ที่มีความประสงค์ต้องการบังคับใช้สิทธิที่ต้องพยายามเจรจาขอใช้สิทธิจากผู้ทรงสิทธิบัตรก่อนทำการยื่นคำร้องขอบังคับใช้สิทธิ เรื่องของการกำหนดแนวทางในการพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรที่เป็นลายลักษณ์

อักษร และในส่วนของใบอนุญาตบังคับใช้สิทธิ เช่น ในเรื่องของการกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิในการบังคับใช้สิทธิ เรื่องของการกำหนดระยะเวลาของการบังคับใช้สิทธิ และเรื่องของการให้อำนาจที่จะสามารถกระทำการแก้ไขในใบอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ ในเรื่องของการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิ เช่น ในเรื่องความสามารถที่จะทำการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรในกรณีที่มิใช่เป็นการใช้สิทธิโดยมิชอบของผู้ทรงสิทธิบัตร เรื่องของการเพิ่มเหตุที่จะสามารถทำการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิ และเรื่องของการเพิ่มข้อยกเว้นที่จะมีทำการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรโดยรัฐถ้าเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงในเรื่องของการใช้สิทธิโดยรัฐ เช่น เรื่องของการกำหนดหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงานที่มีอำนาจที่จะทำการใช้สิทธิโดยรัฐ เรื่องของการเพิ่มเหตุที่จะสามารถทำการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐ และเรื่องของการกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไข และข้อจำกัดสิทธิในการใช้สิทธิโดยรัฐ

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ของประเทศไทยนั้น ยังมีความบกพร่องในเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรอยู่ โดยผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะมีการแก้ไขในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยทำการแก้ไขในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

1.1 ให้มีการแก้ไขในเรื่องของการพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรตามมาตรา 49 วรรคสอง โดยให้มีการแก้ไขให้อธิบดีมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้ทำการพิจารณาการขอใช้สิทธิ

1.2 ให้มีการแก้ไขในเรื่องของการพิจารณาคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรตามมาตรา 49 วรรคสาม โดยให้มีการแก้ไขให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถที่จะเรียกบุคคลอื่นหรือผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรที่มีการขอใช้สิทธิในสิทธิบัตรนั้น มาพิจารณาการขอใช้สิทธิในการบังคับใช้สิทธิด้วย

1.3 ให้เพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องของการกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมในการใช้ความพยายามของการเจรจาขอใช้สิทธิในสิทธิบัตรกับผู้ทรงสิทธิบัตร ที่ตามมาตรา 46 ได้กำหนดไว้ในระยะเวลาอันสมควรนั้น เป็นระยะเวลาไม่เกินกว่า 6 เดือน

1.4 ให้มีการแก้ไขในเรื่องของการกำหนดค่าตอบแทน เงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรตามมาตรา 50 เป็นให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิกับผู้ทรงสิทธิทำการตกลงค่าตอบแทน เงื่อนไข ข้อจำกัดสิทธิ ภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันถ้าตกลงไม่ได้ให้อธิบดีกำหนดตามสมควร

1.5 ให้ดำเนินการแก้ไขในเรื่องของการกำหนดขอบเขตและระยะเวลาในการบังคับใช้สิทธิตามมาตรา 50 ที่ได้กำหนดให้ขอบเขตและระยะเวลาที่อนุญาตต้องไม่เกินกว่าพฤติการณ์อันจำเป็น ไปเป็นขอบเขตและระยะเวลาที่อนุญาตต้องไม่เกินกว่าพฤติการณ์อันจำเป็นตามวัตถุประสงค์ที่ขออนุญาต

1.6 ให้มีการดำเนินการแก้ไขในการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรตาม มาตรา 50 ทวิ ที่ได้มีการกำหนดให้ใบอนุญาตให้ใช้สิทธิที่ออกให้ด้วยเหตุตามมาตรา 46 อาจยกเลิกได้หากปรากฏว่าเหตุแห่งการอนุญาตได้หมดสิ้นไปและไม่อาจเกิดขึ้นได้อีก เปลี่ยนเป็นให้สามารถทำการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิได้ถ้าเหตุแห่งการอนุญาตได้หมดสิ้นไปและไม่อาจเกิดขึ้นได้อีก

1.7 ให้มีการแก้ไขในเรื่องของการใช้สิทธิโดยรัฐตามมาตรา 51 โดยมีแก้ไขให้อำนาจหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจในการออกคำสั่งในการบังคับใช้สิทธิเหลือเพียงหน่วยงานเดียว คือ กระทรวง และให้มีการแก้ไขในเรื่องของการใช้สิทธิ

โดยรัฐตามมาตรา 51 วรรคสอง โดยให้มีการบัญญัติในเรื่องของการกำหนดค่าตอบแทน เจือจาง ข้อจำกัดสิทธิของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรไว้ในมาตราดังกล่าวโดยไม่ต้องนำมาตราอื่นมาอนุโลม

2. ให้มีการเพิ่มเติมหลักกฎหมายดังต่อไปนี้ไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรไทย

2.1 ให้มีการเพิ่มเติมในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องของการพิจารณาในคำร้องขอบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตร เช่น ให้เจ้าพนักงานจะต้องคำนึงถึง (1) ลักษณะของสิ่งประดิษฐ์ระยะเวลานับแต่การจดทะเบียนสิทธิบัตร และมาตรการวิธีการที่ผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ใช้ไปแล้วในการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในสิ่งประดิษฐ์ (2) ความสามารถของผู้ยื่นคำร้องในการทำหรือสร้างสิ่งประดิษฐ์เพื่อสาธารณะประโยชน์ (3) ความสามารถของผู้ยื่นคำร้องในการรับความเสี่ยงในการจัดหาเงินทุนและการดำเนินการประดิษฐ์ถ้าผู้ยื่นคำร้องได้รับการอนุญาต

2.2 ให้มีการเพิ่มเติมในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องของการให้อำนาจเจ้าพนักงานในการแก้ไขข้อบกพร่องในใบอนุญาตให้ใช้สิทธิภายหลังที่ได้มีการอนุญาตให้ใช้สิทธิแล้ว และให้อำนาจผู้ที่ได้รับอนุญาตให้บังคับใช้สิทธิสามารถมีอำนาจร้องขอในการแก้ไขใบอนุญาตให้ใช้สิทธิดังกล่าวได้

2.3 ให้มีการเพิ่มเติมในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องของการยกเลิกการบังคับใช้สิทธิ ที่ได้มีคำร้องขอจากผู้ทรงสิทธิบัตร ในกรณีที่ไม่ได้ทำการใช้สิทธิภายในกำหนดของระยะเวลาให้ใช้สิทธิ หรือไม่ได้เตรียมการในการใช้สิทธิ หรือทำการใช้สิทธิที่ไม่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของการอนุญาตให้ใช้สิทธิ หรือไม่ชำระค่าตอบแทนในการใช้สิทธิไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรไทย

2.4 ให้มีการเพิ่มเติมในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับในเรื่องของข้อยกเว้นในการยกเลิกในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยรัฐ ในกรณีที่มีความพึงพอใจในการคุ้มครองผลประโยชน์ที่สอดคล้องกฎหมายของหน่วยของรัฐหรือบุคคลอื่นที่ได้รับมอบหมายไว้ในพระราชบัญญัติสิทธิบัตรไทย

2.5 ให้มีการเพิ่มเติมในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับเรื่องของการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรโดยรัฐ ในกรณีของเมื่อศาลหรือองค์กรที่มีอำนาจเกี่ยวข้องได้ทำการตีความว่าการกระทำของผู้ทรงสิทธิบัตร หรือผู้ที่ได้รับโอนสิทธิในสิทธิบัตรมีพฤติกรรมที่เป็นการกีดกันการค้าการแข่งขัน

องค์ความรู้ใหม่

มาตรการบังคับใช้สิทธิ (Compulsory Licensing) เป็นหนึ่งในมาตรการที่เป็นข้อยกเว้นในการใช้สิทธิเด็ดขาดของผู้ทรงสิทธิบัตรในทรัพย์สินทางปัญญาของสิ่งประดิษฐ์ โดยมาตรการดังกล่าวนี้ได้ถูกกำหนดหลักการไว้ในความตกลงระหว่างประเทศคือ ความตกลงทริปส์ (TRIPS Agreement) ข้อ 31 สำหรับมาตรการบังคับใช้สิทธิที่สามารถที่จะกระทำการได้ทั้งรัฐและเอกชน สำหรับการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิโดยรัฐนั้น รัฐผู้ให้ความคุ้มครองตามกฎหมายภายใต้ระบบของสิทธิบัตรแก่ผู้ที่ได้รับสิทธิในสิทธิบัตรจะสามารถที่จะทำการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิได้ โดยที่รัฐนั้นจะดำเนินการบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรด้วยตนเองหรือให้บุคคลอื่นกระทำการแทนได้ ซึ่งการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิดังกล่าวรัฐจะต้องดำเนินการเจรจาขอความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิบัตรก่อน หรือบางกรณีรัฐก็ไม่ต้องทำการขอความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิบัตรก็ได้ถ้าเข้าเหตุในข้อยกเว้น เช่น ในกรณีที่รัฐได้ทำการบังคับใช้สิทธิที่เป็นกรณีการใช้สิทธิโดยรัฐในกรณีของกรณีจำเป็นเร่งด่วนอย่างยิ่ง หรือจะเป็นกรณีของการบังคับใช้สิทธิเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณสุขโดยทำการมิได้มุ่งหวังในผลกำไรหรือการพาณิชย์ ทำให้รัฐไม่ต้องดำเนินการเจรจาขอความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิบัตรโดยรัฐจะต้องมีมาตรการในการจัดการระบบในการบังคับใช้สิทธิที่ดีด้วย และที่สำคัญที่สุดรัฐที่ใช้มาตรการบังคับใช้

สิทธิจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของกฎหมายระหว่างประเทศที่กำหนดไว้ด้วย ในส่วนของเหตุผลที่ใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิเป็นเหตุผลของแต่ละประเทศที่จะใช้เหตุผลของตนเองในการประกาศบังคับใช้สิทธิในสิทธิบัตรได้ ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้มาตรการบังคับใช้สิทธินี้ไม่มีความตกลงระหว่างประเทศฉบับใดที่ได้กำหนดเหตุผลในการประกาศใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิไว้ จึงเป็นสิทธิของแต่ละประเทศจะสามารถกำหนดเหตุผลในการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิ ในส่วนของมาตรการบังคับใช้สิทธิที่นั้นอาจถูกนำมาใช้ในการตีต่อไปนี้ การไม่ใช้งานสิทธิบัตร การใช้งานเพื่อสาธารณประโยชน์ การใช้งานเพื่อสาธารณที่มีได้มีวัตถุประสงค์เชิงพาณิชย์ การไม่ยินยอมให้ใช้โดยสมัครใจ เพื่อเยียวยาการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการแข่งขัน กรณีที่มีสิทธิบัตรสองฉบับเกี่ยวข้องกัน

References

- Ackiron, E. (1990). Patents for Critical Pharmaceuticals: The AZT Case. *American Journal of Law & Medicine*, 17(1-2), 145-180.
- Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights, 1994.
- Handler, M. et al. (1983). *Patents and Antitrust*. New York: Foundation Press.
- Kuanpoth, J. (2017). *Patent Law: concepts and analysis*. Bangkok: Nititham Publishing House.
- Patent Act, B.E. 2522 (1979).
- Penrose, E. T. (1951). *The Economics of the International Patent System*. Baltimore: John Hopkins Press.
- Puangraj, Y. (1990). *Patents: Laws and Practices*. Bangkok: Bophit Press.
- Research report. (2015). *Improving capacities for access medicines in Thailand*. Health Systems Research Institute.
- Staniforth, R. & Christopher, C. (2001). *The Law of Intellectual property: Copyright, Designs & Confidentialion*, Sydney: Thomson Reuters Law book.
- The Patents Act 1970.
- The Patents Act 1983.
- Walterscheid, E. C. (2002). *The Nature of Intellectual Property Clause: A study in Historical Perspective*. Buffalo: NY Hein.
- Wiboonpolprasert, S. (2002). *Drug Systems of Thailand*. Nonthaburi: International Health Policy Development Office.